

اقدام نظامی مستقیم عربستان علیه امارات

عربستان سعودی صبح روز گذشته به یک محموله اماراتی در جنوب یمن حمله نظامی کرد و برای نخستین بار علناً از حمایت امارات متحده عربی از نیروهای جدایی طلب جنوب یمن انتقاد کرد. صبح روز سه‌شنبه ریاض اعلام کرد که محموله‌ای از تسلیحات و خودروهای نظامی که از مبدأ بندر فجیره امارات به بندر مکلای یمن وارد شده بود، هدف قرار داده است. در بیانیه ارتش عربستان سعودی در خصوص این عملیات آمده است: «خدمه این کشتی رادارهای رهگیری کشتی را خاموش کرده بودند و محموله بزرگ تسلیحات و خودروهای رزمی را برای حمایت از نیروهای شورای انتقالی جنوب تخلیه کردند.» در این بیانیه آمده است که این تسلیحات یک تهدید فوری محسوب می‌شدند و نیروهای عربستانی یک عملیات محدود هوایی علیه محموله‌هایی که از دو کشتی تخلیه شد انجام دادند. به نوشته رسانه‌های سعودی این عملیات هیچ تلفاتی نداشت و بر اساس قوانین بشردوستانه بین‌المللی انجام شد. یک مقام محلی در بندر مکلای به خبرنگاری فرانسه گفته است که هشتاد تخلیه بندر در ساعت ۴ صبح به وقتی محلی صادر شد و ۱۵ دقیقه بعد عملیات انجام شد. تصاویر بعد از حمله نشان می‌دهد که تعداد زیادی خودرو در این حمله نابود شده‌اند. ساعاتی بعد ریاض با صدور بیانیه‌ای دیگر از نقش امارات در یمن انتقاد کرد. وزارت خارجه عربستان تاکید کرد که از اقدام‌های امارات متحده عربی در ترغیب شورای انتقالی جنوب به اقدام‌های نظامی در استان‌های حضر موت و المهره در مرزهای جنوبی عربستان سعودی ناامید شده است. این بیانیه ادامه می‌دهد که این اقدامات امنیت ملی عربستان سعودی و امنیت و ثبات یمن و منطقه را تهدید می‌کند. بر اساس این بیانیه «گام‌های امارات متحده عربی به شدت خطرناک تلقی می‌شوند.» به اعتقاد ریاض این اقدام‌ها برخلاف توافق امارات متحده عربی و عربستان سعودی برای حمایت از دولت به رسمیت شناخته‌شده بین‌المللی در یمن است. بر اساس این بیانیه «پادشاهی سعودی تاکید می‌کند که هر تهدیدی علیه امنیت ملی اش خط قرمز تلقی می‌شود» و «برای برداشتن گام‌های ضروری در راستای مقابله و خنثی کردن این تهدیدها ذره‌ای تردید نمی‌کند.» این بیانیه جدی‌ترین بیانیه پادشاهی سعودی از زمان اشغال استان‌های شرق یمن توسط شورای انتقالی جنوب است و در عین حال نخستین بار است که عربستان مستقیماً امارات متحده عربی را به حمایت از جدایی‌طلبان متهم می‌کند. وزارت خارجه امارات متحده عربی نیز با بیانیه‌ای متقابل به عربستان سعودی پاسخ داد و «تأسف عمیق» خود را از این بیانیه که «اظهارات خلاف واقع اساسی» در آن وجود داشت، اعلام کرد. در این بیانیه آمده است: «امارات متحده عربی هرگونه تلاش برای متهم کردن امارات به ایفای نقش در تنش‌های میان طرف‌های یمنی را رد می‌کند و اتهام‌ها در خصوص ترغیب یا دستور دادن به هر طرف یمنی برای عملیات نظامی را محکوم می‌کند.» امارات اعلام کرد که به امنیت عربستان سعودی متعهد است و طی ماه گذشته برای کاهش تنش‌ها در یمن تلاش کرده است. ابوظبی بیانیه نظامی عربستان در خصوص حمله به «المکلا» را رد کرد و اظهار داشت که این بیانیه بدون مشورت با سایر کشورهای عضو ائتلاف تحت‌رهبری عربستان (که شامل امارات نیز می‌شود) صادر شده است. امارات اعلام کرد که محموله مذکور با عربستان سعودی هماهنگ شده بود و حاوی تسلیحات نبوده، بلکه خودروهایی بوده که برای استفاده نیروهای اماراتی در این کشور در نظر گرفته شده بود. وزارت خارجه امارات اعلام کرد: «امارات از هدف قرار گرفتن این خودروها در بندر المکلا غافلگیر شد.» در پی جنگ داخلی یمن و تصرف صنعا و دیگر مناطق شمالی توسط انصارالله در سال ۲۰۱۴، «شورای انتقالی جنوب» (STC) مستقر در عدن، که خواهان استقلال یمن جنوبی است، به‌عنوان یک بازیگر کلیدی در همراهی با ائتلاف تحت رهبری عربستان سعودی شکل گرفت. جنوب یمن سال‌هاست که توسط «شورای رهبری ریاست‌جمهوری» (PLC) اداره می‌شود. این نهاد از ابتدا از حمایت عربستان و امارات بر‌خوردا بود. با این حال، این نهاد مدت‌هاست که دچار اختلافات داخلی و رقابت برای قدرت شده است. روز سه‌شنبه، «رشاد العلیمی» رئیس شورای رهبری ریاست‌جمهوری، خواستار خروج فوری نیروهای اماراتی از یمن شد. العلیمی اعلام کرد که توافقنامه دفاعی مشترک با امارات را لغو کرده و خواستار خروج نیروهای اماراتی از یمن طرف ۲۴ ساعت شده است. حمله روز سه‌شنبه، دومین حمله ادعایی عربستان به شورای انتقالی جنوب طی چند روز اخیر بود. این گروه جنوبی روز جمعه اعلام کرد که ریاض نیروهای ویژه آنها را در منطقه مرکزی حضر موت هدف قرار داده است. عربستان سعودی در این باره اظهارنظری نکرد. یمن جنوبی پس از خروج بریتانیا در نوامبر ۱۹۶۷ به کشوری مستقل تبدیل شد و تا زمان اتحاد یمن در سال ۱۹۹۰ به عنوان یک کشور مستقل اداره می‌شد.

دیپلماسی

تحولات آفریقا

تأمین نمی‌کند، بلکه ممکن است به پیچیده‌تر شدن روابط این رژیم با کشورهای آفریقایی و عربی منجر شود. لاپید تصریح کرد که کابینه بنیامین نتانیاھو باید بر حل مسائل داخلی و چالش‌های امنیتی فوری تمرکز کند، نه اینکه با اقداماتی غیرضروری، توجه را از اولویت‌های اصلی منحرف سازد. ادی کوهن، تحلیل‌گر اسرائیلی در معاریو نوشت: «در جهان عرب، آنها به رسمیت شناختن سومالی‌لند را توسط اسرائیل با حمایت صریح از همه‌پرسی استقلال کردستان عراق در سال ۲۰۱۷ مرتبط و مقایسه کردند. نتانیاھو در آن زمان، به‌رغم مخالفت شدید در جهان عرب، از حق کردها برای داشتن یک کشور مستقل حمایت کرد. آنچه برای کردها اتفاق افتاد، امروز برای سومالی‌لند در حال وقوع است. زیرا به اعتقاد دولت‌های جهان عرب، اسرائیل قصد دارد جهان عرب را برای یک هدف استراتژیک تصرف کند: ترسیم مجدد نقشه نفوذ اسرائیل و اعمال محاصره ژئوپلیتیکی که امنیت ملی اعراب را تهدید می‌کند. به عبارت دیگر، اسرائیل در تلاش است تا کشورهای عربی را تجزیه کند، از نهادهای جدید حمایت کند و کشورهای موجود را تضعیف کند. به گفته کارشناسان جهان عرب، انگیزه این به رسمیت شناختن یکجانبه، مشرف بودن مستقیم سومالی‌لند به خلیج عدن است. هدف دیگر، جست‌وجوی نفوذ استراتژیک بر یکی از خطرناک‌ترین گذرگاه‌های دریایی جهان یا حتی ایجاد پایگاهی است که منجر به حمله علیه ایران یا حوثی‌ها در یمن شود.»

▼ سومالی‌لند و رقابت‌های منطقه‌ای

سومالی یکی از کلان‌ون‌های رقابت قدرت‌های منطقه‌ای است که کمتر در رسانه‌ها مورد توجه قرار گرفته‌است. ترکیه و امارات متحده عربی به شکل ویژه در حمایت از طرف‌های متخاصم در سومالی نقش بازی می‌کنند. ترکیه در سال‌های اخیر چندین توافق تجاری مهم با سومالی امضا کرده‌است، از جمله توافق امتیاز انحصاری ماهیگیری برای شرکت دوملیتی «سومتورک» در سواحل سومالی. ترکیه به شدت نسبت به تمامیت ارضی سومالی حساسیت نشان می‌دهد و سومالی‌لند را بخش جدایی‌ناپذیر از خاک این کشور می‌داند. سومالی‌لند از زمان جدا شدن از سومالی در اوایل دهه ۱۹۹۰، عملاً مستقل بوده است؛ و با وجود اینکه تا پیش از اسرائیل هیچ دولتی آن را به رسمیت نشناخته بود، به دلیل تسلط بر نوار ساحلی در اقیانوس هند و خلیج عدن، به آهن‌ربایی برای جذب سایر کشورهای منطقه تبدیل شده است. در برابر امارات نیز چندین توافق بهره‌برداری بنادر و استفاده از پایگاه‌های نظامی در سومالی‌لند و پونت‌لند، منطقه جدایی‌طلب دیگر در جوار سومالی‌لند دارد. ترکیه یک سال پیش میانجی توافقی میان اتیوپی و سومالی بود که به اختلاف چندساله میان دو کشور پایان می‌داد. اتیوپی که بعد از استقلال اریتره در سال ۱۹۹۳ دسترسی خود را به دریا از دست داده بود و به کشوری محصور در خشکی تبدیل شد، توافقتنامه‌ای با سومالی‌لند برای دسترسی به دریا امضا کرد. این اقدام اتیوپی با واکنش تند بقیه کشورهای منطقه مواجه شد. سال گذشته ترکیه میان اتیوپی و سومالی میانجی‌گری کرد تا به این اختلاف پایان دهد. بر اساس توافقنامه جدید، سومالی دسترسی ویژه به اتیوپی برای دسترسی به خلیج عدن داد تا اتیوپی دیگر نیازی به توافق با سومالی‌لند نداشته‌باشد. بلافاصله بعد از اقدام اسرائیل در به رسمیت شناختن سومالی‌لند، حسن شیخ محمود، رئیس‌جمهور سومالی در سفری رسمی به ترکیه رفت. این سفر اهمیت نقش ترکیه در سومالی را نشان می‌دهد.

سومالی‌لند و پونت‌لند، بخشی از پروژه جاه‌طلبانه امارات متحده عربی برای سلطه بر خلیج عدن است که در برنامه‌های امارات برای توسعه نفوذ در جنوب یمن نیز دنبال می‌شود. به تازگی پایگاه خبری میدل ایست آی در گزارشی پرده از عملیات ارسال تسلیحات امارات متحده عربی از طریق سومالی‌لند و پونت‌لند به سودان برای حمایت از نیروهای شبه‌نظامی پشتیبانی سریع در سودان برداشته‌بود. بر اساس برآوردها امارات حدود ۴۴۰ میلیون دلار در بندر بربره سومالی‌لند سرمایه‌گذاری کرده‌است. امارات متحده عربی تلاش می‌کرد تا بندری در جیبوتی را به‌عنوان یکی از نقاط استراتژیک جنوب خلیج عدن در اختیار بگیرد، اما این پروژه ناکام ماند و در نتیجه اهمیت سومالی‌لند در برنامه توسعه نفوذ امارات در دریای سرخ افزایش یافت. امارات متحده عربی برای کنترل بر عدن و جزیره سقطری، از شورای انتقالی جنوب یمن به عنوان یک نیروی جدایی‌طلب حمایت می‌کند. حمایت‌های امارات از این گروه نظامی به‌تازگی باعث تشدید درگیری‌های ریاض و ابوظبی در یمن شده است. در سومالی امارات از جدایی‌طلبان سومالی‌لند حمایت می‌کند تا منافعهش در بندر بربره حفظ شود و در سودان، در مجاورت این منطقه نیز امارات متحده عربی از نیروهای پشتیبانی سریع، حمایت می‌کند تا نفوذ خود را در منطقه تضمین کند.

اتیوپی و امارات متحده عربی از متحدان نزدیک اسرائیل در منطقه محسوب می‌شوند، در حالی که ترکیه به‌رغم روابط رسمی با اسرائیل، از سوی تل‌آویو به عنوان یک رقیب تلقی می‌شود. اسرائیل تمام تلاش خود را می‌کند تا نفوذ ترکیه را در منطقه محدود کند و یکی از دلایل اصلی استمرار حملات اسرائیل به سوریه پس از سقوط بشار اسد نیز نفوذ ترکیه بر حاکمان جدید سوریه است. به رسمیت شناختن سومالی‌لند از سوی نتانیاھو، اقدامی دیگر علیه منافع ترکیه در منطقه تلقی می‌شود.

▼ کریدور جایگزین برای اسرائیل

یکی از اهداف دیگر اسرائیل از شناسایی سومالی‌لند، تلاش برای بهبود دسترسی به مسیرهای حمل و نقل از اقیانوس هند، جنوب، شرق و جنوب شرقی آسیا است. در طول دو سال جنگ غزه، انصارالله یمن با حملات مستمر به کشتی‌های تجاری که

سومالی با عملیاتی وحشیانه که شامل قتل عام‌های گسترده بود، به این قیام پاسخ داد. هنگامی که در سال ۱۹۹۱ دولت مرکزی فروپاشید و زیاد باره سرنگون شد، رهبران سومالی‌لند انحلال اتحادیه سومالی را اعلام کردند. کشور خودخوانده سومالی‌لند حدود پنج میلیون نفر جمعیت دارد و در طول سه دهه گذشته بسیاری از نهادهای یک کشور را ایجاد کرده است؛ از جمله پارلمان منتخب و واحد پول، پرچم، ارتش و نیروی پلیس اختصاصی خود. سومالی‌لند در منطقه‌ای که مستمراً درگیر جنگ‌ها و تضادهای فراوان است، منطقه‌ای آرام و باثبات تلقی می‌شود.

شاخ آفریقا که به‌طور سنتی به عنوان منطقه‌ای شامل کشورهای اتیوپی، سومالی، جیبوتی و اریتره تعریف می‌شود، مساحتی نزدیک به ۲ میلیون کیلومتر مربع را با جمعیتی در حدود ۱۵۰ میلیون نفر در بر می‌گیرد. در تعریفی وسیع‌تر که با نام «شاخ بزرگ آفریقا» شناخته می‌شود، کشورهای کنیا، اوگاندا، سودان جنوبی و سودان نیز به این فهرست افزوده می‌شوند. وقتی صحبت از امنیت به میان می‌آید، شاخ آفریقا به اندازه جوامع و کشورهایی که این منطقه را تشکیل می‌دهند، متنوع و پیچیده است. در مجموع، این پویایی‌ها شاخ آفریقا را به یکی از بی‌ثبات‌ترین مناطق جهان تبدیل کرده است. این منطقه جایی است که تک‌تک کشورها، از جیبوتی به عنوان کوچک‌ترین تا سودان به عنوان بزرگ‌ترین کشور، خود را بازیگری کلیدی در منطقه می‌بینند که بر دیگران اهرم فشار دارد. این موضوع به اشکال مختلفی بروز پیدا می‌کند: خواه از طریق رقابت برای دسترسی به دریا، مذاکرات صلح در مناقشات سودان و یا چالش‌های امنیت داخلی اتیوپی.

اتیوپی که پس از استقلال اریتره در سال ۱۹۹۳ دسترسی خود به دریا را از دست داده بود، یک مسیر دسترسی جایگزین از طریق بندر بربره در سومالی‌لند پیدا کرد. در سال ۲۰۲۴، توافق‌نامه‌ای امضا شد که بر اساس آن، اتیوپی نواری از سواحل نزدیک به این بندر را اجاره می‌کند و اجازه می‌یابد در ازای به رسمیت شناختن استقلال سومالی‌لند، یک پایگاه دریایی در آنجا احداث کند.

▼ واکنش‌های تند جهان عرب

اقدام بنیامین نتانیاھو در شناسایی سومالی‌لند با واکنش گسترده در جهان عرب مواجه شد. کشورهای عربی به شکل یک‌صدا اقدام نخست‌وزیر اسرائیل را محکوم کردند، هرچند یکی دو کشور خاص واکنشی به این اقدام نشان ندادند. امارات متحده عربی، شاخص‌ترین کشور عربی بود که حاضر به محکوم کردن اقدام اسرائیل نشد و این تردید را ایجاد کرد که در این زمینه میان اسرائیل و امارات متحده عربی و اتیوپی (به عنوان اصلی‌ترین همسایه سومالی که از جدایی‌طلبان سومالی‌لند حمایت می‌کند و روابط نزدیکی به اسرائیل دارد) هماهنگی وجود دارد. کشورهایی مانند مصر، ترکیه، عربستان سعودی و نهادهایی مانند اتحادیه عرب و اتحادیه آفریقا در بیانیه‌های شدیدالحن از اقدام اسرائیل انتقاد کردند و بر تمامیت ارضی سومالی تاکید کردند.

واکنش کشورهای عربی به اقدام نتانیاھو باعث شد تا انتقاده‌ها از اقدام نتانیاھو در داخل اسرائیل هم تشدید شود. یائیر لاپید، رهبر اپوزیسیون اسرائیل در این مورد گفت: «اسرائیل فاقد سیاست خارجی است و این اقدام، گامی دیگر بدون اصل و قاعده است.» وی همچنین تاکید کرد که این اقدام نفعتها منافع استراتژیک را

شهاب شهسواری

خبرنگار گروه دیپلماسی

اقدام روز جمعه بنیامین نتانیاھو در به رسمیت شناختن سومالی‌لند، باعث شد تا تحولات شاخ آفریقا به عنوان یک منطقه استراتژیک در غرب اقیانوس هند و محل تلاقی منافع بسیاری از قدرت‌های منطقه مورد توجه قرار گیرد. بنیامین نتانیاھو، نخست‌وزیر اسرائیل روز جمعه در تماس تصویری با عبدالرحمن محمد عبدالله، رئیس‌جمهور خودخوانده سومالی‌لند اعلام کرد که استقلال این کشور خودخوانده را به رسمیت می‌شناسد و آمادگی دارد تا بلافاصله روابط دیپلماتیک اسرائیل را با سومالی‌لند توسعه دهد. هر چند سرزمین سومالی‌لند به عنوان یک منطقه جدایی‌طلب از کشور سومالی از سال ۱۹۹۱ به صورت بالفعل مستقل اداره می‌شود و تقریباً تمامی نهادهای حکومتی از جمله پارلمان، ریاست‌جمهوری و ارتش مستقل دارد، تاکنون هیچ کشوری در جهان موجودیت مستقل این کشور را به رسمیت نشناخته‌بود. اقدام نتانیاھو در تبدیل شدن به نخستین دولت عضو سازمان ملل متحد که سومالی‌لند را به رسمیت می‌شناسد، شکاف‌ها و رقابت‌های شدید در منطقه برای نفوذ در منطقه شاخ آفریقا را علنی کرد. اسرائیل و امارات متحده عربی از یک سو و ترکیه از سوی دیگر به شدت در تلاش برای نفوذ در این منطقه کلیدی در دهانه دریای سرخ هستند. پیش از این کانون این رقابت‌ها در جیبوتی بود که قدرت‌های جهانی مانند چین، آمریکا و قدرت‌های اروپایی پایگاه‌های دریایی خود را در آن تأسیس کرده‌بودند. حال با شناسایی سومالی‌لند توسط یک قدرت منطقه‌ای، انتظار می‌رود که رقابت بر سر نفوذ در سرزمین سومالی نیز به شدت تشدید شود. منطقه شاخ آفریقا به دلیل رقابت‌های بین‌المللی برای نفوذ در این منطقه همواره دهه‌های اخیر محل تنش و جنگ‌های داخلی بزرگ بوده‌است و انتظار می‌رود با اقدام اخیر اسرائیل بار دیگر تنش‌ها در این منطقه تشدید شود.

▼ جغرافیای استراتژیک

اهمیت استراتژیک منطقه شاخ آفریقا در دهانه تنگه باب‌المندب و قرار گرفتن آن در جوار یکی از مهم‌ترین آبراه‌های جهان در طول در دو قرن گذشته این منطقه را به منطقه‌ای جذاب برای نفوذ قدرت‌های جهانی تبدیل کرده است. در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم، قدرت‌های استعماری اروپایی برای تسلط بر شاخ آفریقا با یکدیگر جنگیدند. بریتانیا منطقه‌ی میان اتیوپی و خلیج عدن را که امروزه مورد ادعای سومالی‌لند است، تصرف کرد. ایتالیایی‌ها نیز سرزمین‌های واقع در شرق و جنوب، در حاشیه اقیانوس هند را به کنترل خود درآوردند. پس از استقلال در سال ۱۹۶۰، این دو منطقه با یکدیگر متحد شدند تا کشور سومالی را به پایتختی موگادیشو در جنوب تشکیل دهند. اما دیری نپایید که بسیاری از مردم در قلمرو سابق بریتانیا، احساس کردند که به حاشیه رانده شده و نادیده گرفته شده‌اند. در دهه ۱۹۸۰، محرومیت سیاسی و سرکوب در دوران دیکتاتوری محمد زیاد باره، منجر به شکل‌گیری یک قیام مسلحانه در شمال شد. ارتش